

Po Virkovih ugotovitvah duhovna zgodovina po drugi svetovni vojni ni imela večjega vpliva na slovensko slavistiko, ampak predvsem na komparativistiko, na katero jo veže težnja po sintetičnem obravnavanju umetnosti. Med znanstveniki omenja A. Ocvirka, v čigar delu je zaznati duhovno-zgodovinski aspekt kljub temu, da je nastopal zoper duhovno zgodovino, J. Lavrina in njegovo pomembno opombo, da je za pravo podobo duha časa potrebno upoštevati tudi obrobno, trivialno literaturo, D. Pirjevca, ki je duhovnozgodovinske impulze črpal prek Heideggerja, T. Kermaunerja okoli leta 1970 in, kot najpomembnejšega, J. Kosa, pri katerem opaža duhovnozgodovinsko metodo od zgodnjih 70. let, čeprav zagovarja metodološki pluralizem.

Prav pluralizem metod literarne vede pa je tisti vidik, ki so ga, po mnenju Virka, zanemarjali kritiki duhovnozgodovinske metode (npr. R. Wellek, H. Levin, P. Szondi, J. Hermand, K. Riha, M. Maren-Grisebach), ki so ji očitali, da je namenjena bolj filozofskim konstruktom kot literaturi, pri tem pa so pozabili, meni Virk, da lahko kot parcialna metoda literarne vede posamezne zgodovinske konkretности povezuje v višje sinteze. In s tem opozorilom na današnjo aktualnost metode, ki se je v sedemdesetih in osemdesetih letih bolj kot drugje v Evropi potrdila prav v slovenski komparativistiki, Virk svojo predstavitev duhovne zgodovine zaključuje.

Vita Žerjal-Pavlin
Nova Gorica

O ANTOLOGIJI RUSKE POEZIJE 20. STOLETJA IN OB NJEJ

(Antologija ruske poezije 20. stoletja, ur. Tone Pavček, Ljubljana: Cankarjeva založba / Hudožestvenna literatura 1990, 492 strani)

Proti koncu leta 1990 je pri Cankarjevi založbi (in v sodelovanju z založbo Hudožestvenna literatura iz Moskve) izšla Antologija ruske poezije 20. stoletja. Če smo natančni, gre za cvetober ruske poezije, od t. i. srebrnega obdobja ruske literature (simbolizma), ki odločujoče zaznamuje že zadnje desetletje 19. stoletja (Solovjov, Sologub, Balmont, Brjusov idr.), do osemdesetih let tega stoletja, če upoštevamo izdaje pesniških zbirk npr. Brodskega, Kušnerja, Ajgija idr. Antologija je knjiga, ki na enem mestu v reprezentativnem izboru ponuja v branje del 'tistega', kar je ustvarjalo in ustvarja veličino ruske literature 20. stoletja.

Znotraj (izbranih) časovnih koordinat, ki odločilno zamejujejo izbor, se (kot že velikokrat) zastavlja vprašanje kriterijev za uvrščanje avtorjev v antologijo. Delikatnosti pri tem se je očitno zavedal tudi urednik Tone Pavček. Knjiga je nastala v sodelovanju z založbo Hudožestvenna literatura iz Moskve, ki je eno najbolj znanih in kompetentnih založništev, ki se ukvarja z izdajanjem leposlovja. Tudi spremno besedo je Pavček zaupal Rusu Davidu Samojlovu, ki naj bi sam kot pesnik, ustvarjalec in poznavalec ruske kulture (njegove pesmi je v knjigi mogoče tudi prebrati), zarisal temeljne črte v razvoju ruske poezije. Ali, če parafraziramo Pavčka, pesnik Samojlov naj bi postavil na mesta prava in zanesljiva znamenja pesniških vrednosti, to pa naj bi bilo dovolj argumentirano opravičilo za dani izbor.

Dejstvo je, da je pregled Samojlova lahko žal ostal le nekajstranski in fragmentarni zaris, ki lahko o temi, začrtani z naslovom Ruska poezija zadnjih sto let, opozori le na posamezne pojave v evoluciji ruske poezije oz. njene specifik ne more dovolj nazorno predstaviti. Tako kriteriji za uvrstitev pesnikov v zbornik ostajajo zabrisani. Nerazumljivo je, da v izboru pesmi nekaterih sodobnejših pesnikov (ki predstavljajo 70. oz. 80. leta – npr. Gorbovski, Moric, Sosnora), nista upoštevana avtorja Ju. M. Kublanovski in B. I. Šapiro. Kublanovski je po mnenju ruske emigracije eden vodilnih pesnikov mlajše generacije. V svoji poeziji, ki jo – mimogrede rečeno – po mnenju sodobnika Brodskega zaznamuje, podobno kot Pasternakovo, izjemno bogastvo izraznih sredstev, se ukvarja z vprašanjem odnosa Rusija – Evropa. Njegovo 'tragično' videnje Rusije se prepleta s pozivom k njenemu duhovnemu preporodu. B. I. Šapiro stremi svoja teoretska opažanja (že v študentskih letih je v Rusiji organiziral

seminar o proučevanju poetike) povezati s poezijo. Ukvarja se s t. i. semantiko melodične organizacije pesmi, ki da je popolnoma neodvisna od konteksta, kar se v njegovi literaturi kaže v nenavadnih rimah, paralelizmih ipd. To formo, ki vključuje teme ljubezni, poezije, smrti, glasbe je v končni konsekvenci mogoče razumeti kot umetniški izraz lastne vere v 'božanski' svetovni red. Ne glede na to, da danes živi v Nemčiji, Šapiro revitalizira pesniška spoznanja že iz časov ruskega formalizma in pomembno zaznamuje tisto rusko sodobno literaturo, ki se želi osvoboditi pragmatičnih (dnevno političnih) razglabljanj in (p)ostati predvsem literatura kot taka.

V antologijo bi bilo vredno uvrstiti tudi poezijo D. M. Bobiševe, ki ob Brodskem velja za enega uveljavljenejših ruskih pesnikov v emigraciji; preseneča, da med izbranci ni zaslediti niti ene pesmi V. S. Visockega, če že ne zaradi njegovega pretanjenega razumevanja življenja, kot so ga živeli on sam in njegovi sodobniki, pa zaradi popularnosti in posebnega pomena, ki ga ima kot bard še danes (enajst let po smrti) med prebivalstvom, kot pesnik, ki skuša združiti poezijo in trivialnost sovjetske vsakdanjosti. Prav tako v ožji izbor ni prišel (po poreklu sicer Kavkaz, piše pa le v ruščini) pesnik in kantavtor B. Š. Okudžava, ki ima pomembno vlogo v ruski literaturi 60. let ...

Pomanjkljivosti antologije se je zavedal Aleksander Skaza, ki je prispeval pretehtane in izčrpne preglede o pesniški ustvarjalnosti predstavljenih pesnikov pod naslovom Predstavitev pesnikov oz. Beležke o pesnikih na koncu knjige. S tem, ko je skušal prikazati bistvene poetološke konstante oz. njihov evolutijski razvoj, ki se je spreminjal sočasno s svetovnonazorsko opredelitvijo posameznega pesnika, je posredno opozoril na 'duha časa', ki daje ruski literaturi tako specifičen pečat.

Čeprav tematsko, idejno, formalno (...) nerazčlenjen izbor, ki vendar slovenskemu bralcu skuša približati (pre)malo poznano ustvarjalnost, ki je neizbrisno zaznamovala svetovno kulturo, pa je iz predstavljenih pesmi¹ možno razbrati stičišča in razlike med pesmimi in pesniki. Navkljub tematsko – idejni in izrazni raznolikosti med njimi, bralec lahko dobi uvid v evolucijo ruske pesniške misli zadnjih sto let.

Če nekoliko zanemarimo vrednost neponovljivega pesniškega dejanja, nikakor pa ob tem ne želimo zmanjševati vrednosti poezije takih veličin, ki jih predstavlja Antologija, kot so Mandelštam, Ahmatova, Pasternak, Brodski idr. (prav pomembnost njihovih del je edino opravičilo, da se v Antologiji pojavljajo nekoč v slovenščini že objavljeni (isti!) prevodi), je zbornik možno brati tudi kot prerez zgodovine misli in idej, izraženih v poeziji in kot poezija. Torej pesmi lahko beremo tudi kot simbolistična, futuristična, akmeistična, imazinistična (...) dela oz. stvari.

Če sprejemamo Antologijo najprej kot napotilo slovenskemu bralcu, 'kaj' in 'kako' je nastajalo v ruski poeziji zadnjih sto let, se nam zdi potrebno, da bi v izbor uvrstili tudi pesnika M. A. Kuzmina, tvorca 'klarizma', enega od utemeljiteljev t. i. semantične poetike in vsekakor enega od najvidnejših ustvarjalcev filozofsko-ljubezenske lirike tistega časa. Če že govorimo o ruskih 'izmih', je v zborniku slabo zastopan konstruktivizem, saj ob E. G. Bagrickem v izbor ni prišel za razvoj omenjene smeri najzaslužnejši – pesnik I. L. Selvinski.

Najsi knjigo sprejemamo kot cvetober ruske poezije zadnjih sto let z vidika estetskega kriterija, najsi jo razumemo kot svojevrsten vodnik skozi ruske literarne tokove, ali pa nam predstavlja predvsem informator o ruski literarni ustvarjalnosti v 20. stoletju, se ne morem izogniti občutku, da bi bilo pripravi Antologije ruske poezije potrebno nameniti nekaj več časa, izbor ustrezno argumentirati, predvsem pa vanj vključiti nekatera imena, ki tako z estetskega kot z literarno-evolutijskega vidika pomenijo veliko. Ob tem bi veljalo več pozornosti nameniti sodobnim ustvarjalcem, kar bi v slovenski prostor prineslo tudi informacijo o idejah, poetiki, estetiki v deželi, ki se ji (tako in drugače) želimo izogniti. Če nekoliko 'pomoraliziramo', s tem le izgubljammo možnost, da bi se hkrati ob estetskem užitku, ki nam ga ta poezija zagotovo nudi, morda naučili (če že ne drugega) kaj tudi o nas samih.

S tega vidika je Antologija za slovenskega bralca nedvomno dobrodošla knjiga, njen izid pa je treba pristrčno pozdraviti.

Miha Javornik
Filozofska fakulteta

¹ Pesmi sta prevedla Tone Pavček in Drago Bajt. Že površni pregled kaže, da je prvega pri slovenjenju vodilo načelo melodičnosti in iskanje verznihih ekvivalentov, medtem ko Bajt daje pogostejše prednost avtentičnosti na semantični ravni – od tod tudi večja prozaizacija v njegovih prevodih.